

kareviča iz Ljubljane dali su temeljit uvid u rad i koncepcije pri izlaganju muzejske građe u etnografskim muzejima. I tu se, pored ustaljenih koncepcija muzejskih ustanova, mora uzimati u obzir novi faktor — turizam, za volju kojega ponekad treba odstupiti od uobičajenih principa i dati izložbu koja će osigurati veći priljev posjetilaca, a i materijalnih sredstava. No i u takvoj izložbi dobar stručnjak muzealac može u potpunosti naglasiti naučne momente postave.

Referat Ljubomira Reljića »Principi sređivanja i obrade dokumentacionog materijala u Etnografskom muzeju u Beogradu« vrijedan je doprinos nastojanjima da se, nakon temeljitog i naučnog sređivanja dokumentacionog materijala, i etnografski muzeji uklope u etnološki naučni rad. Da je naučni rad u muzejskim ustanovama moguć i opravdan, pokazao je koreferat Nikole Pantelića koji je objasnio principe organizacije terenskih istraživanja u Etnografskom muzeju u Beogradu.

Dr Bela Römer istaknuo je dugogodišnju potrebu izrade etnološke čitanke i zajedničkog vodiča kroz etnografske muzeje Jugoslavije. Učesnici Savjetovanja složili su se s time pa je izabrana redakcija koja će pripremiti izdavanje takvog vodiča. U vodiču ne bi bio prikazan samo materijal pojedinog muzeja nego i osnovne karakteristike etnografije kraja u kojemu muzej djeluje.

Kako smo na početku spomenuli, diskusija na ovom Savjetovanju, osim uz pojedine koreferate, bila je vrlo živa. To je ostvareno zahvaljujući pravilnoj organizaciji Savjetovanja. U dva dana dat je jedan osnovni referat i pet koreferata, pa je bilo dovoljno vremena za diskusiju.

Savjetovanje je počelo radom na Pohorju 6. listopada. Poslije otvorenja održani su kratki komemorativni referati o Vuku S. Karadžiću (Miljana Radovanović) te o poznatim etnolozima Tihomiru R. Đorđeviću (Mirko Barjaktarević) i Jovanu Erdeljaniću (Jovan Vukmanović). Nakon toga slijedili su već spomenuti referati. Direktor Etnografskog muzeja iz Ljubljane Boris Kuhar omogućio je učesnicima da izvan predviđenog programa uz pomoć filmova, dijapozitiva i magnetoskopskih snimaka upoznaju osnovne značajke slovenske etnografije.

Suradnicima Radne zajednice za Etnološki atlas Jugoslavije prof. dr Branimir Bratanić dao je obavijesti o rezultatima rada na prikupljanju podataka za prvu upitnicu. Dosadašnji rezultati nadmašili su predviđanja te postoje realni izgledi da će ova akcija završiti prije vremena i dati optimalne rezultate.

Trećeg dana Savjetovanja govorila je Persida Tomić o Sedmom međunarodnom kongresu antropoloških i etnoloških nauka u Moskvi, a njezin su izvještaj dopunili profesori dr M. Gavazzi, dr B. Bratanić i dr T. Čubelić.

Istoga dana poslije podne, uz stručno vodstvo, učesnici su obišli muzejske ustanove Maribora i upoznali kulturno-historijske znamenitosti. Posljednja dva dana Savjetovanja organizirana je naučno instruktivna ekskurzija u Prekmurje i Slatinu Radenci, gdje su dr Vilko Novak i Vlasta Koren informirali učesnike o povijesno-etnografskim značajkama toga područja. Uz to su učesnici prisustvovali berbi grožđa, upoznali lončarstvo u Filovcima i karakteristike seoske arhitekture i gospodarstva spomenutog dijela Slovenije.

Josip Milićević

SEDMI MEĐUNARODNI KONGRES ANTROPOLOŠKIH I ETNOLOŠKIH NAUKA (Moskva, 3—10. VIII 1964)

Nakon dva pripravnica dana s nekim konferencijama i prijavama učesnika, otvoren je 3. kolovoza 1964. ovaj svjetski kongres u Moskvi i trajao zaključno do 10. kolovoza nakon čega je još slijedila velika proslava »Muzeja antropologije i etnografije« u Lenjingradu kao i (predviđene pa i nepredviđene) ekskurzije učesnika kongresa.

Rad se kongresa odvijao na nekoliko kolosijeka: na redovnim sjednicama sekcija od 3—6. VIII, na simpozijima 8. i 10. VIII, ogledanju manjih kongresnih (etnografskih) izložaba kao i veće izložbe novije sovjetske i inozemne etnološke i antropološke literature.

Sabrano se pri tom kongresu uglednih učenjaka, stručnjaka i polustručnjaka sa svih strana svijeta (po službenom popisu neko 2150 učesnika), predstavnika

čitavoga Babilona jezika, koje je tek nekako uspijevalo dovoditi do sporazumijevanja posredstvo svjetskih jezika, napose engleskoga, ruskoga (koji savladava već sve više neruskih stručnjaka) pa francuskoga i njemačkoga — ali često ni to, nesa-vršeno, nije dovoljno pomagalo pa su se predavači i diskutanti morali utjecati posredstvu prevodilaca (a vodstvo kongresa se svojski brinulo da bude na raspolaganju domaćih poznavaća različnih jezika, što valja napose zabilježiti s pohvalom za mlađe generacije). Ali je to, dakako, trošilo i onako dragocjeno vrijeme. (Neke od gornjih konstatacija vrijede i za učesnike ovoga kongresa iz Jugoslavije, kojih je tu bilo 30, vrlo različna formata primjetno i na predavanjima i u diskusijama — dok neki, kojih bi učestvovanje bilo poželjno i korisno, nisu mogli prevladati znatne teškoće ostvarenja putovanja i boravka u SSSR).

Kako je bilo od gore navedenoga broja svih učesnika prijavljeno oko 1250 referata odnosno predavanja (za koja je trajanje bilo ograničeno na 15 minuta, s diskusijom na 30 minuta), a sve održano tokom sama četiri dana, simultano u 27 sekcija, pa uporedo s tim prikazivano oko 80 filmova u obje kino-dvorane moskovskog sveučilišta — razumljivo je da nije bilo nikoga tko bi mogao vremenski savladati problem da čuje i učestvuje u raspravi odnosno da i vidi sve ono što bi želio i što je imao u planu i zbog čega je i došao (i ne računajući tu posebne konferencije niza odbora, grupa stručnjaka i sl.). To je bio fatum ovoga monstrum-kongresa, ali ne samo ovoga nego i prijašnjih ovakvih, otežano još i zbog toga što su tu (sve tamo od početnoga kongresa ove vrste 1934. g.) povezane dvije fundamentalne discipline: fizička antropologija (sa somatologijom čovjeka, hematologijom i serologijom itd. sve do tema sportske somatologije pa specifične problematike standardizacije antropoloških mjera, nomenklature itd.) i etnologija u svim njenim smjerovima, geografskim regionalnim okvirima itd., a uz nju u jednom tako reći sveobuhvatnom okviru i druge bliže discipline kao lingvistika, arheologija, psihologija da se i ne govori o sociologiji. Koliko god je takvo povezivanje korisno i po-fređno kad je u granicama mogućega i ostvarivoga (mada za to ima i drugih, i mnogo povoljnijih mogućnosti nego su takvi kongresi), ovakav je okvir doista uvelike smetnja, uz utrošak golemih sredstava, energije i vremena a u nerazmjeru s rezultatima, ma i osrednjima, koji se tu mogu postići. Uočivši već prije te osnovne teškoće, pomišljalo se i predlagalo da se obje te discipline odvoje na zasebnim kongresima (a povežu u granicama potrebnoga). Kako je i sada pravovaljan statut ovih kongresa antropološko-etnoloških, a o provođenju njegovu vodi brigu posebni »Stalni savjet antropološko-etnoloških kongresa«, ne može se to naprećac i bez reperkusije provesti. U takvim se situacijama traži drugi izlazak: da se mjesto ovakvih sveobuhvatnih kongresa organiziraju simpoziji s ograničenjem samo na određene uže teme. I na ovom se kongresu i tome uteklo pa su dva kongresna dana zauzeli takvi simpoziji, njih 17 — što je također slično opterećenje, jer je gotovo svih 17 trajalo kroz oba dana istovremeno. Bio je tu i simpozij o metodici skupljačkog rada na području narodne umjetnosti i o obradbi takva materijala, o klasifikaciji sižeā narodne poezije, o metodici sastavljanja etnografskih atlasa, o narodnim muzičkim instrumentima, o radničkom folkloru, o agrarnoj tehnologiji, o proučavanju karpatske historijsko-etnografske zajednice i dr.

Folkloru (u smislu širem nego je redovno sovjetski, tj. obuhvaćajući sve grane narodne umjetnosti a ne samo narodnu književnost) bili su namijenjeni dosta brojni referati-predavanja, neki s obilnim diskusijama (u sekcijama Narodno usmeno stvaralaštvo, Narodna muzika, Narodno kazalište i koreografija, Narodna likovna umjetnost, pa u neku ruku i Religijska vjerovanja i mitologija), ali je bilo takvih s temama folklornim ili folkloru blizim i u drugim sekcijama (napose onima, namijenjenim narodima i kulturama pojedinih regija svijeta). Osim toga, neke su folklorne teme bile predmet i nekoliko simpozija (o metodici sakupljačkog rada na području narodne umjetnosti i potonje obradbe materijala, o klasifikaciji žanrova narodne poezije, o narodnim muzičkim instrumentima i o radničkom folkloru).

Učesnici iz Jugoslavije prijavili su blizu trideset referata (od kojih neki nisu mogli biti održani). Bilo je među tima i korisnih, širih okvira i dobro primljenih, a i modnih tema (o značajkama narodnog lončarstva u Jugoslaviji, o narodnim dramskim tvorbama, o etnološkoj kartografiji i etnološkim atlasima, o promjenama u položaju narodnih manjina u Jugoslaviji, nazoru o svijetu Crnogoraca po ispitivanjima P. A. Rovinskoga i dr.) pa i takvih koje po sadržaju ili nivou nisu mogle odgovarati ovakvom kongresnom forumu.

Osim manjih ad hoc udešenih izložbi etnografske građe nekih naroda odnosno zemalja, bila je priređena i značajna izložba uglavnom novije i najnovije sovjetske etnološke i antropološke literature pa i drugih istočnih i nekoliko zapadnih evropskih zemalja — nadasve korisna kao orijentacija među često premalo poznatim i slaboga publiciteta sovjetskim izdanjima ove vrste, pa i takvima prvorazrednoga značenja.

Susretljivošću i darežljivošću sovjetskih kolega mnogi su učenici kongresa ponijeli s kongresa dosta takvih izdanja, da se i ne govori o štampanim ili umnoženim iscrpnim sadržajima ili cijelim tekstovima referata-predavanja sa kongresa. A svi koji su imali prilike susretati se, razgovarati i diskutirati s njima, ponijeli su bez sumnje dojam u svakom pogledu kolegijalnih i pristupnih ljudi.

Odgovornost za sav tok i organizaciju kongresa snosio je Organizacijski komitet, na čelu s predsjednikom kongresa prof. S. P. Tolstovom (na žalost oboljelim), i tajnicima I. R. Grigulevičem, prof. G. F. Debcem i A. Leroi-Gourhanom, koji su učinili zajedno s ostalima sve što je bilo u moći za uspješan rad kongresa (a kojima napose treba zahvaliti, zajedno s prof. S. A. Tokarevom, što su za učesnike iz Jugoslavije omogućili znatne olakšice za boravak i u Moskvi i u Lenjingradu).

Na sam kongres, završen formalno 10. VIII po podne, nadovezalo se nekoliko najavljenih ekskurzija (no na koje zbog nedohvatnih troškova, u stranoj valuti, jamačno nije računao nitko od učesnika iz Jugoslavije) a i pojedinačnih putovanja, osim puta u Lenjingrad, kamo je pošla veća grupa da učestvuje pri veoma svečanoj proslavi 250-godišnjice opstanka »Muzeja antropologije i etnografije Akademije nauka SSSR«, puna dragocjene etnografske građe pa i rijetkosti iz daleke prošlosti, a i zanimljive postave. To isto vrijedi i za tamošnje velike muzeje, kao što je napose Državni muzej etnografije SSSR, pa za manji, ali ne manje značajan i poučan muzej muzičkih instrumenata, posebno narodnih s područja SSSR u »Državnom institutu za povijest kazališta, muzike i kinematografije«.

Tko ima prilike (kao pisac ovoga prikaza) da uspoređuje prvi kongres ove vrste, održan 1934. godine u Londonu, s ovim sedmim, može lako uočiti ono što i ova dva i svih ostalih pet kongresa ove vrste u osnovi povezuje i što je pri njima konstantno, i pozitivno i nepovoljno. A tako i značajne razlike, napose neke. Bilo je prilike na onom prvom kongresu vidjeti i čuti niz tadašnjih protagonista ovih nauka svjetskoga glasa kao što su bili sir J. G. Frazer, P. Rivet, J. Czekanowski, p. W. Schmidt, sir G. Elliot-Smith pa duša onoga kongresa svestrane erudicije J. L. Myres itd., koliko ih ovdje nije bilo svesvjetskoga glasa (možda i zbog razjedinjenosti današnjega svijeta). I dok je ovdje, dakako, dominirao broj sovjetskih antropologa i etnologa, onomad ih tako reći nije ni bilo u Londonu, ali i razmjerno mnogo manje zastupnika američke antropologije i etnologije nego na ovom kongresu, gdje je njihovo učešće bilo vrlo vidno. A ne bi trebalo ni kazati kako broj učesnika kod svakoga od ovih kongresa raste, pa dok je na onome prvome bilo nešto preko 1000 učesnika, ovdje je taj broj bio više nego dvostruk.

Kakve su perspektive za budući ovakav kongres, pogotovu što se tiče učešća iz Jugoslavije, nije teško predvidjeti. Prihvaćena je ponuda vlade i protagonista ovih disciplina Japana da se on održi 1968. u Tokiju, pod predsjedništvom profesora etnologije tokijskoga sveučilišta dra Masao Oka.

Milovan Gavazzi

SIMPOZIJUM O VUKU STEF. KARADŽIĆU (Beograd, 14—22. IX 1964)

U Beogradu je 1964. godine održan Simpozijum posvećen stogodišnjici smrti Vuka Stef. Karadžića. Domaćin je bio Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, gosti: preko stotinu jugoslovenskih i stranih naučnika iz Austrije, Belgije, V. Britanije, Danske, Demokratske Republike Nemačke, Italije, Mađarske, Norveške, Poljske, Rumunije, SAD, Sovjetskog Saveza, Federalne Republike Nemačke, Francuske, Holandije, Čehoslovačke i Švedske. Pročitano je više od osamdeset referata. Pored gostiju Filološkog fakulteta, u Beograd je doputovalo preko pedeset stranih slavista koje je pozvao Savez studenata Jugoslavije i Društvo za srpskohrvatski jezik.

U ponedjeljak 14. septembra priređen je prijem za učesnike. Sutradan, posle svečanog otvaranja Simpozijuma, počeo je u popodnevnom časovima rad u sekcijama: književnoistorijskoj, lingvističkoj i u sekciji koja se bavila Vukovim međunarodnim kontaktima.

Najveći deo problema književnoistorijske sekcije pripadao je u stvari polju Vukove folklorističke delatnosti. Primeri iz narodne epike u Vukovom Rječniku — bili su tema proučavanja V. Latkovića i Ž. Mladenovića. Pesme Vukova Zbornika kao mitološka građa poslužile su referatima B. Meriggija i D. Bynuma, dok su se analizom pojedinih pesama bavili referati B. N. Putilova (o istorijskim baladama) i A. Lorda (o Vukovim pesmama u Parryjevoj zbirci). Vukovom epskom pevaču bio je posvećen rad V. Nedića, a problemima Vukove proze radovi M. Bošković-Stulli (o načinu izdavanja narodnih pripovedaka) i K. Horaleka (o njihovoj tekstologiji).

Izvore Vukovog pesničkog jezika sa književnog stanovišta istražuju D. Živković i Đ. Trifunović. Sa lingvističkog stanovišta ovom problemu je, razume se na drugi način, posvećena najveća pažnja u posebnoj, jezičkoj sekciji. Vukov značaj za narodnu književnost naglasio je T. Čubelić, njegove naučne folklorističke koncepcije, i danas savremene, D. Antonijević, a prisutnost folkloru u delima savremene književnosti S. Marković. A. Šmaus je u svom referatu istakao Vukov pojam nacionalne kulture, C. Kostić Vukov doprinos sociologiji, a D. Medaković srpskoj istoriji umetnosti. Etnografske probleme tretirali su radovi F. Vinckea i M. Barjaktarevića, a etnomuzikološke R. Petrović i D. Devića.

O odnosu ruske folkloristike prema Vuku govorio je V. E. Gusev, o ruskim prevodima Vukovih pesama C. Organdžieva, a o rukopisima pesama u Lenjingradskoj biblioteci I. Nikolić. Vukove veze sa Slovencima bile su glavna tema referata J. Jurančića, a sa Makedoncima H. Polenakovića.

Više referata bilo je posvećeno Vukovim dodirima sa savremenicima: s Mažuranićima (I. Frangeš, M. Živančević), Vukom Vrčevićem (R. Pešić), V. Popovićem (S. Mijušković), Stratimirovićem (M. Kostić), Milakovićem (P. Popović). Istaknute su Vukove preteče — M. Vrhovac (V. Novak) i Vukovi sledbenici — St. Novaković (R. Dimitrijević).

U okviru međunarodne sekcije pročitano je niz referata o Vukovim odnosima sa inostranstvom, o doprinosima koje je Vukovo delo dalo stranoj nauci i uticajima koji su od nje potekli. Tu su referati I. K. Belodeda, R. Jagodischa, R. Lalića, D. Nedeljkića, M. Jakobića, J. Dolanskog, P. Nowotnog, Z. Konstantinovića, I. Koneva, V. Vuletića, G. Dobrašinića, M. Jähnichena, J. Marchiori. Naročita je pažnja obraćena podsticajima koje je Vuk dao za sakupljanje narodnih umotvorina i početak njihovog istraživanja u mnogim zemljama, zatim ulozu koju je posredno odigrao u zbližavanju usmene sa pisanom književnošću i uticajima koje je naša narodna pesma imala na stranu pisanu poeziju. Neki od referata bili su doprinosi Vukovoj biografiji (Đ. Gavela, Ž. Boškov).

Rad Simpozijuma koji se inače odvijao dvokratno bio je prekinut jednim popodnevnom izletom na Avalu. Učesnici su, sem toga, prisustvovali otvaranju izložbe posvećene Vuku u Etnografskom muzeju, posetili Muzej Dositeja i Vuka i Beogradsku operu, koja je u njihovu čast dala predstavu Knez Igor. Posle završne, plenarne sednice Simpozijuma, 19. septembra, položen je venac na Vukov grob.

20. septembra učesnici su pošli na Sabor u Tršić. U spomen-amfiteatru održana je priredba, a zatim su učesnici pošli ka Vukovoj kući i manastiru Tronoši novo izgrađenom stazom koja je simboličnim putokazima od rasečenih stabala podsećala pešake na važnije momente iz Vukova života. U dvorištu Vukove restaurirane kuće, pod šarenim hladom voćnjaka, bila je priređena zakuska za učesnike Simpozijuma koju je pripremio Savet za kulturu SRS. Posle posete Tronoši učesnici su bili gosti na večeri u Koviljači predsednika Skupštine SRS Dušana Petrovića.

Manastir Žiču učesnici Simpozijuma posetili su idućeg dana, noć su proveli u Kraljevu, a sutradan, rano, pošli autobusima do Kruševca gde su razgledali Lazariću. U Svetozarevu su posetili fabriku kablova. Posle razgledanja najvažnijih manastira moravske škole Ravanice i Manasije, kasno uveče, vratili su se u Beograd.

(Svi održani referati bit će uskoro objavljeni u posebnom zborniku.)

Nada Milošević